

Hekseforfølgelse i Pederstrup

I mandtalslisten for 1628 nævnes "*Niels Dalsgaard i Pierstrup*" og samme navn forekommer også et enkelt sted i landstingets protokol for 1623, hvor han under afhøringer i forbindelse med anklagerne mod en påstået trolddomskone Maren Nielsdatter fra Løvel udtaler "*at det var hannem fuld vitteligt, at Maren Nielsdatter havde altid haft en djævels rygte og navn på sig for en ond troldkvinde* "

Dermed går vi ind i den epidemi af hekseforfølgelse der fandt sted med centrum på Løvel-Vammen-Pederstrup-egnen, idet Maren Nielsdatter var blevet angivet af Inger Vognkarls i Pederstrup. Og med baggrund i Landstingets protokoller fra 1623 skal her citeres Viborg Stifts Folkeblads dækkende gengivelse af "*Hekseforfølgelser i Viborgeggen*" (fredag d. 13. jan. 1911):

"Her som andre steder hændte det jo ofte, at bøndernes usle, forsultede kreaturer døde. Bekymringer over tabet fik dem til at spejde efter en eller anden gammel kone, som de kunne skyde skylden på. - En mand i Pederstrup havde mistet 6 gode øg, som lå og henpintes og forvisnede indtil de døde. En anden havde mistet både kalve og gæs. Og at der var trolddom med i spillet blev aldeles klart, da nogle grise blev slet gale, så de lå og tyggede tungen på sig selv og løb i ilden at brænde dem, af idel galenskab. Og til sidst så det ud, som om de forpinte dyr selv ville udpege den, der var ophavet til alle deres lidelser, nemlig en gammel kvinde ved navn Inger Vognkarls i Pederstrup.

Herom vidnede en mand i byen, at for to år siden havde han en rødstjernet ko, som begyndte på en dags tid at stå og vræle. Om anden dagen lod han denne ko ud af båsen, og da kom i det samme Inger Vognkarls gående over Pederstrup gade. Straks løb koen hen til hende, fulgtes med hende og rallede svarligen. Da hun gik ind i hyrdehuset der i byen, blev koen stående uden for døren, til hun kom igen; så fulgtes den atter med hende ud af byen, mens den stadig rallede. Koens ejermand gik da hen og spurgte hende, af hvad årsag hans ko således løb efter hende, hvortil hun svarede, at det vidste han bedre end hun. Så gennede han koen hjem, men om anden dagen styrtede den i båsen og var død.

Da først Inger Vognkarls var blevet udlagt på denne måde kom de alle i tanker om gamle og nye historier, der tydede i den retning. For fem år siden havde hun boet i et lidet kammer i et hus i Pederstrup. Konen i huset havde da hørt, at Inger en dag hudsled nogen derinde med et ris og sagde han skulle få skam. Og natten derefter hørte hun, at en tingest som en stor skødehund med lange ører sprang over en skelbjælke frem hos hende i deres eget hus og rystede ørerne. Men hvad det var vidste hun ikke. De havde også en tønne øl liggende, som der ingen tap var i, og dog blev mer end halvparten af samme øl drukket i den tid Inger Vognkarls var hos dem.

Og endnu meget ældre historier blev nu gravet op. En karl vidnede, at for 26 år siden, da der var gadelamsgilde i Pederstrup, gik han hen til Inger Vognkarls hus og råbte ind til hende ad vinduet, og uforvarende kom han da til at pikke en rude ud. Med en vittighed råbte han ind ad ruden, at "han ville give en sværm i kuben med hende". Hun svarede i samme stil, at hun skulle nok sørge for, at han aldrig skulle få bier at sværme for sig mere - og ganske rigtig, efter den dag døde der nogen mange bier for ham. En anden vidnede at hans kones fader engang havde frataget Inger en pose nødder, som hun havde plukket i Vraa skov, og hun havde da truet og udskældt ham, hvorefter han også ganske rigtig var blevet syg...

Alligevel blev der ikke gjort noget ved hende, før Anders Simonsen, Vammen, tog sig af sagen. Også i Vammen havde de mistet meget kvæg, og da der i nærheden fandtes en så åbenbar

troldkvinde som Inger Vognkarls i Pederstrup, kunne der jo ingen tvivl være om, hvor de skulle søge årsagen dertil.

Altså samledes de Vammen sognemænd og opsatte med hverandre et besejlet brev, at de ville gribe Inger Vognkarls, sætte hende i bolt og jern og lade hende brænde for hendes trolddoms skyld. Og på samtlige bymænds vegne drog da Anders Simonsen til Pederstrup for at gribe hende. I Pederstrup var man endnu mere langmodig. Anders Simonsen kunne ikke få nogen til at hjælpe sig, og han måtte drage hjem med uforrettet sag.

Men efter den tid begyndte det først for alvor at gå ham ilde. 15 gode køer og kvier havde han mistet, en god hest, som han red på, blev galen for ham, så den tyggede tungen af sig og døde straks på Tjele stald. Og nu sidst for et år siden faldt han selv med hesten og slog den højre arm, brystben og skulderben sønder. Al denne modgang skulle jo ikke stemme ham forsonligere mod Inger, og til sidst fik han da også ram på hende. Det var så heldigt for ham, at der døde en pige i Pederstrup, som i sin sygdom havde klaget på Inger, at hun havde forgjort hende med trolddom. Præsten, hr. Peder Jensen i Rødding, bevidnede omhyggeligt pigens ord, og efter dette var der ingen medlidenhed længere med Inger Vognkarls. Hun blev grebet af sine bysbørn og sat fast.

Et herredsting eller birketing i midten af 1600-tallet. Ved bordet sidder dommeren med hat på og skriveren barhovedet med sin tingbog. På bænken, de såkaldte "tingstokke", sidder "stokkemændene". Disse tinghørere har også beholdt hatten på som et værdighedstegn. Alle de andre står op og har af respekt for retten blottet hovedet (Oesterssøn Veylles juridiske håndbog fra 1665).

I fængslet begik hun den uforsigtighed, at hun tilbød sine forfølgere at rømme fra fire herreder foruden det herred hun var i, nemlig Rinds, Gislum, Fjends, Sønder lyng og Nørfyng herreder, hvis hun måtte komme løs. Forøvrigt nægtede hun standhaftigt at være skyldig i noget af det, hun blev sigtet for. Men det hjalp hende intet. Kirkenævningerne i Pederstrup svor hende sagen på, og deres kendelse blev stadfæstet ved landsretten.

Inden hun blev brændt blev hun som sædvanlig underkastet torturen, og det lykkedes da også at få hende til at nævne så mange medskyldige, at der nu var arbejdsstof nok for mange kirkenævn i Nørlyng herred.

Blandt dem Inger Vogntkarls havde udlagt var Maren Olufs i Løvel...Det eneste Inger havde sagt om hende var dog det, at Maren havde hjulpet hende med at forgøre et par stude. Til en begyndelse nægtede hun da også al meddelagtighed heri, og hendes mand Christen Olufsen, gjorde et smukt tilbud for at fri hende fra fængslet. Han tilbød at svare for hende om hun måtte blive på fri fod, og hvis hun bortveg eller rømte nogen steder henfør loven havde haft sin gænge ville han stå i stedet for hende og undgælde den samme ret, som skulle være overgået hende. Tilbuddet blev dog ikke modtaget, og hun blev fængslet hos en af sine forfølgere Jens Pedersen i Løvel.

Og snart brødes nu hendes modstand og hun gav efter for den samme fristelse som så mange af disse kvinder faldt for: at prøve på ved bønner og fattige løfter at bevæge deres forfølgeres hårde hjerter. Jens Pedersen stod frem på tinget og vidnede, at hun havde sagt til ham, hun havde intet fæ uden en ko; den ville hun give ham om han ville lade hende være i fred. - Senere var hun så uforsigtig at love, at hun ville rømme Nørlyng herred og Vorde birk, hvis man ville lade hende gå. Og snart brød hun fuldstændig sammen og bekendte alt, hvad man forlangte af hende. Hun tilstod "velvilligen", at hun havde forgjort de to omtalte stude, og at hun havde forskrevet sig til djævelen, der kom til hende som en liden sort hund på vejen mellem Aastrup og Løvel.

Om denne bekendelse udstedte hr. Peder Jensen i Rødding m. fl. et brev dateret Løvel d. 1. august 1622, som slutter således: "Desligeste bekendte hun og, at hendes hjerte var så hårdt beklemt, at hun nu ikke kunne sige mere; men ville de komme til hende i morgen, da ville hun sige noget ydermere, hvis som sandhed skulle og være, hvilket vi fuldkommelig hørte og så, såvel som hendes egen husbond og øvrighed som samme tid var hos".

Om hendes bøddler kom igen den næste dag for at høre mere, får man ikke noget at vide om, men de havde også hørt nok. Både kirkenævningerne og landsdommerne kendte hende skyldig til ilden, og hun blev brændt.

Overtroen var så vidt udbredt sammen med nøden og elendigheden, at der d. 8. okt. 1645 udgik et kongeligt brev til landets biskopper, som indskærpede dem at skride ind "mod den store ugudelighed som går i svang i landsbyerne med at sætte udøbte børn på sygt kvæg i den mening at det derved skal blive helbredt".